

ЦОНЧО РОДЕВ ПРЕСКОНФЕРЕНЦИЯТА

chitanka.info

— Решително отхвърлям упрека ви, господин Никифоров! — повиши глас Каравелов. От възбуда кафето в ръката му се разплиска в паничката, та той го остави на масата. — Един държавник често е принуден да лавира политически, това е вярно, но никой не може да изисква от него да прави компромиси със съвестта си.

Константин Никифоров последва примера му и също остави филджана на масата. Навярно и неговата ръка се бе разтреперала.

— Кое наричате „компромис със съвестта си“? Княз Александър беше прекалено мек за буйно племе като нашето, извърши множество грешки, но, кълна се в Господа-Саваота, той беше честен човек и доброжелателен владетел. И не от приумица, а като честен човек и доброжелателен владетел при абдикацията той включи и вас в регентството — трябваше да има една здравомислеща личност, която да послужи като спирачка за невъздържаността и властолюбието на Стамболова и за солдатската бруталност на Муткурова. Да бъдете спирачка против крайностите, това ли назовавате компромис?

— Струва ми се, че всъщност във възгледите ви няма противоречие, господа — сговорчиво се обади Тома Георгиев. — Че като член на подобно регентство, вие, господин Каравелов, щяхте неведнъж да се изправяте пред нуждата от компромиси, това е почти сигурно. Не че с вашата трезвомисленост и с умереността ви положително щяхте да превардите хаоса, на който всички сме свидетели, това вече не е почти, а напълно сигурно.

— „На чужд гръб и сто тояги са малко“. — Каравелов намусено припомни старата поговорка. — Плъзне ли се човек веднъж по нанадолниците на компромисите, рано или късно ще го видиш плъоснат в калта.

— Я вижте какво става в Силистра или Русе — намеси се и четвъртият в стаята, Иван Славейков. — Просто не го побира умът ми: бунт срещу управлението на такива българи, доказали родолюбието си във въстанията или в изпитанията на войната като Стефан Стамболов, Захари Стоянов, Данаил Николаев и Рачо Петров, и който бунт се ръководи от други българи като Олимпий Панов, Тома Кърджиев, Атанас Узунов и Анастас Бендерев, дето са показали не по-малко родолюбие и във въстанията и в изпитанията на войната. Не, не! Каквото и да ми говорите, този хаос трябваше да се предотврати, да не

се допусне... дори и с цената на онова, което тук се назовава компромиси...

Този разговор се водеше в следобедните часове на 19 февруари 1887 година — един ден, който историята щеше да запомни. Разтревожени от събитията — паметни и съдбовни дори и без преувеличенията на мълвите, които се ширеха из София, — трима от най-верните приятели и сподвижници на Каравелов без уговорка помежду си се бяха събрали в дома му. Стопанката Екатерина Каравелова им бе поднесла кафе и курабии и се бе оттеглила при първородната си дъщеря Лора, още бебе в пелени. И четиримата мъже неизбежно заговориха за онова, което в този ден вълнуваше всеки българин. Гостите търсеха мнението на Каравелов, но и Каравелов търсеше да се облегна на тяхното. Защото ги ценеше — Константин Никифоров, по време на контрапреврата предната година уволнен и като министър на войната, и като майор от войската, публициста и книжовника Иван Славейков, най-голям син на Дядо Славейков, и Тома Георгиев, преди десет години бил секретар на Хвърковатата чета на Бенковски; такива люде можеха да сгрешат в оценката си, но не и да дадат користен съвет.

— Благодаря ви за думата „хаос“, която дважд употребихте, господа — с поуспокоен глас каза домакинът. — Тя ще ми помогне да се оправдая от обвиненията ви. Да, хаос в България има, но той не е от вчера. Спомнете си събитията от година насам. Те са така абсурдни и така... така... — Каравелов не намери нужното му определение, — че не завиждам на бъдните историци, които ще се опитват да ги обяснят и подредят.

Бяха свидетели или даже участници в хаоса, та го разбираха без повече думи. Но макар историците да са извършили своето и да са сложили всяко нещо на мястото му, днес, след повече от столетие, нам е трудно да проумеем това време на хаоса. Защото самите събития са били такива, че сега изглеждат невероятни, сякаш уродливо режисирани, абсурдни в крайностите си, често нелепи, понякога величави, друг път смайващо мерзки и по правило трудно разбираеми. Ето ги накратко:

Не мина година след бляскавите победи на българското оръжие при Сливница, Цариброд и Пирот и княз Александър, уж живо олицетворение на воинската ни слава, бе низвергнат от престола —

среднощ, в часа на престъпленията, натоварен на файтон и изхвърлен от княжеството. Не изтекоха обаче пълни два дни и заговорниците последваха съдбата му — с контрапреврат властта взеха верните на княза хора и докато по тяхна молба Александър Батенберг се връщаше да постави отново короната на главата си, неудачниците-детронатори търсеха спасение в бягство през границата; ако съдбата бе проявила вкус към комичното, те можеха да се разминат посред Дунава и да си помахат за „Здравей“ и „Сбогом“. Хаосът обаче тепърва започваше. Княз Александър престоя в България само толкова време, колкото (неиздържал необуздания натиск на неврастеника Александър III) да абдикира и — оставяйки за регенти Стамболов, Каравелов и подполковник Муткуров — да се отправи за Австро-Унгария, за да поеме командуването на един полк в Грац. Емигрантите и недоволните превратаджии запретнаха ръкави за реванш — този път с въоръжен бунт и гражданска война. Бъркотиите и недоразуменията също се вихреха. Ръководителите на готвения бунт се смятаха за русофили (и наистина се ползуваха с подкрепата на Русия), но всъщност бяха последователи не на Драган Цанков, предан до екзалтация на Русия, а на умерения във всичко, дори и в любовта си към освободителката Каравелов. Крайността на недоволниците изпрати онези, които държаха властта, в другата крайност — под влиянието на Англия и Австро-Унгария. Недоволен от това поляризиране и развихряне на страстите, Петко Каравелов си подаде оставката като регент (и бе заменен от Георги Живков): именно за това негово решение го укоряваха днес приятелите му. Поне в едно те бяха напълно прави — уж усмирителният му жест не даде желания плод. „Бунтът на русофилите“ тъй или иначе избухна и в Силистра и Русе вече българи лееха кръвта на българи...

— Как изобщо сте очаквали, че можех да възпра развихрилите се стихии? — продължи Петко Каравелов. — С умереността, за която ме похвалихте? Не се залъгвайте, приятели — на въздействие върху хаоса може да разчита само онзи, който носи хаоса в самия себе си. Следователно останех ли на политическата сцена, аз неминуемо трябваше „да вия с вълците“. Ще рече — да прегърна една от крайностите и да я превърна в мое верую. Но коя? Постът ми в регентския съвет ме предопределяше да стана враг на Русия. Можех ли да го направя? Дори ако не беше любовта ми към тази велика страна,

която ме изгради такъв, какъвто ме познавате? Що за човек ще съм аз, ако, недочакал дори пълно десетилетие от строшаването на робската верига, плюя на освободителката и на паметта на нейните двеста хиляди синове, които почиват в братски могили по нашата възкръснала из пепелищата родина? Виждате, невъзможно е. Но може би мястото ми трябваше да бъде на другата страна? В редицата на фанатичните следовници на Русия? Ала що е Русия днес? Аксаковци и граф Игнатиевци? Или простите солдати, които тук нарекохме братушки? Вятър и мъгла — Русия и нейният налудничав „батюшка цар“ са едно. И всеки, който сляпо служи на освободителката, всъщност се превръща в лакей, на Александър III и на смахнатите му апетити да ни види като своя заддунавска губерния. Аз съм за по-скорошно помирение с Русия и за най-добри и тесни връзки с нея^[1], но по-високо от това поставям независимостта на отечеството ни.

— Дочува се за някои — мрачно допълни Славейков, — които подали махзар^[2] до султана. Не сме били узрели за свободата си, та да ни приютял отново — както е било цели петстотин години досега — под крилото си^[3].

— Какво излиза? — продължи мисълта му Каравелов. — Към което и крило да се присъединиш, искаш ли да изплуваш отгоре като масло, първом трябва с висок глас да заявиш на света, че сме народ от варвари, неспособен да се управлява сам. Не за пустата власт, а за всичките блага на света да е, не съм аз този, който ще рече позоряща дума за България.

— Страхувам се за себе си — тихо произнесе Тома Георгиев, — че съм направен от тесто, което при положението ви не би реагирало с вашето благородно въздържание. Природата ми е такава, че би ме подтикнала да отговоря на крайността с крайност и на насието с насилие...

Младият човек — той още нямаше пълни тридесет години — очевидно се познаваше добре: само няколко години след описваните събития Георгиев щеше да се замеси в опит за агентат срещу Стамболов (жертва на който стана министърът Хр. Белчев), да получи смъртна присъда и да бъде обесен.

— Аз пък бих се страхувал от другата, много по-трудната за разрешаване алтернатива — също така приглушено каза Славейков. —

Ако съдбата ме постави да направя избор между достойнството ми на човек и достойнството ми на българин...

— Да, това е сложното — потвърди с кимване домакинът. — И все пак мен ми се струва, че бих предпочел да се опозоря примерно като лъжец, нежели да лепна петно върху челото на България.

Четвъртият в стаята, майорът о.з. Никифоров, комично плю три пъти през рамо и се засмя пресилено на магията си:

— Абе хора — прикани ги, — я речете едно „Бай ми бабо, да не ме срещне мечка...“^[4] Зер в смутното време, в което живеем...

За съжаление той закъсна със своето заклинание. Не беше завършил изречението си, когато къщата се огласи от непривични шумове и високи гласове, а след тях в стаята влезе, бледа и с изпънати черти, Екатерина Каравелова. По стъпките ѝ нахлуха един полицейски пристав и четирима стражари с щикове в ръце.

— Пристав Алтънов от Четвърти полицейски участък — представи се офицерът с ръка до козирката. — Съжалявам, господа, но вие сте арестувани. И моля да ме последвате.

— Сигурно имате надлежната заповед? — осведоми се спокойно Константин Никифоров.

— Тъй вярно, господин министре. — През войната Алтънов бе служил в Министерството на войната и въпреки промените продължаваше да вижда в лицето на Никифоров военния министър. — И не само за вас четиримата — заповеди са издадени и за други двайсетина граждани.

— От кого?

— Казват, решението за арестите било лично на министър-председателя д-р Радославов. Но разпоредбата ние получихме от главния военен прокурор.

— Паница? — попита на свой ред Каравелов. И като получи утвърдителен отговор, добави с горчив смях: — Е, тогава няма защо да се учудваме, приятели. Константин Паница има да ми го връща още от осемдесет и пета за „аферата с купоните“. Сега му е паднал удобен случай да се наплати с лихвите.

— Още веднъж ви изразявам съжалението си, господа — повторно козирува приставът и от тона му личеше, че изразът на съжаление не беше проста учтивост. — Но разбирате, служба...

— Не се извинявайте, разбираме ви напълно, Алтънов — кимна му Никифоров. — Е какво, господо? Да ставаме, а?

— Да ти приготвя ли нещичко, Петко? — със задавен глас се обади Екатерина Каравелова. — Дрехи, това-онова за ядене, завивки...?

— Не, мила — отговори той, докато се изправяше. — Искам да споделя напълно съдбата на моите другари... дори в храната и завивката.

После с предишната печална усмивка се обърна към приятелите си:

— Говорихме за хаоса, господо, а забравихме да споменем един-два от най-характерните му белези. Единият ще узнаем, тъй да се рече, на гърба си — че във времето на хаоса по правило пострадват невинните, защото те не се замислят за сигурността си. Народът ни има даже пословица за тези случаи: „Покрай сухото изгаря и мокрото“. Е, няма що, господо. Да нарамваме кръстовете и да поемаме към нашата Голгота.

Това за Голготата го каза фигуративно, разбира се. И дори не подозираше колко скръбна — и срамна — истина се е съдържала в това предсказание.

Нощта вече изместваше сумрака на февруарската вечер, когато ги преведоха през смръзнатата от страх и неизвестност София и ги хвърлиха в Черната джамия^[5]. Докато още бяха в двора и чакаха да ги разпределят по килиите, зърнаха трима души да влизат, но не като арестанти, а със самочувствието на господари.

— А, Паница! — тихо възкликна Каравелов. — Почти мога да предрека онова, което ще се случи, приятели.

— Аз се наемам да го сторя не почти, а с пълна сигурност — рече по същия начин Тома Георгиев. — Познахте ли другите двама, които Паница си е взел за помагачи? Униформеният е подпоручик Фичев, а другият — Ропчето.

Нямаше нужда да им обяснява повече — във времето на хаоса всеки софиянец знаеше имената на главните сопаджии на Черната джамия. Те не бяха джелати по занаят, а в изтезанията на арестантите участваха по собствена воля и напълно безплатно — само за задоволяване на садистичните си инстинкти. Фичев^[6], бивш патриотар от букурещките кръчми, бе получил пагоните си заради своето

хъшовско минало, но офицерското му звание не променяше нищожеството, каквото представляваше в действителност; един голям майстор на словесния портрет (Симеон Радев) му е посветил следната кратка характеристика: „... развален хъш в униформа, един човек, в когото пиянството бе успяло да превърне вече в порок едничката му добродетел: патриотизма“. А историята се е оказала достатъчно милостива, за да спести на поколенията не само по-нататъшната му съдба, но дори и собственото му име. Докато той като помощник на военния комендант на столицата все пак имаше някакъв служебен достъп до тъмницата с черна като името си слава, същото не можеше да се каже за Ропчето. Собственик на кафе-шантан, пияница и известен софийски негодник, той вземаше участие и дори ръководеше мъченията в подземията на Черната джамия единствено защото това удовлетворяваше извращения нагон на неговата природа.

— Ето още една черта на хаоса — добави Петко Каравелов. — Противоположните течения винаги изваждат на повърхността тинята на обществото.

— Доколкото съм чувал — рече на свой ред Никифоров, — тези двамата дори не са от тинята, а от утайката, от гнилостта, от измета на днешното наше общество...

Тези бяха последните думи, които успяха да разменят. Дойдоха тъмничарите и без много церемонии ги натикаха в няколко съседни килии.

Бяха му прибрали часовника, но Каравелов прецени, че трябва да приближаваше полунощ, когато започна грозната разправа над арестантите. Нямаше опит — и слава Богу! — в този род премеждия, но по писъците и тъпия шум на ударите, общо взето, правилно прецени (по-късно щеше да се разбере, че повече или по-малко случайно не са били бити само двама души), че биячите влизат от килия в килия, пердашат наред когото им попадне, но като че не се престарават в побоищата. Зловещата врява постепенно приближаваше към неговата килия. Петко Каравелов призова цялото си мъжество, за да посрещне с достойнство изпитанието.

Не чака дълго. Изщрака катинар, вратата не се отвори, а отхвъркна така, че за малко не се откачи от пантите си, и в очертанията ѝ се появиха тримата „герои“ на Черната джамия. Отпред с разгорян факел в ръка и с демонична усмивка на красивите си устни стоеше

Константин Паница, на крачка зад него — разгърдени и с навити ръкави — Ропчето и подпоручик Фичев; сопата на единия беше тънка и жилава, другата, тежка и чепата, навярно трудно можеше да се обхване от мъжка ръка. И тримата бяха запъхтени и от техния дъх килията се изпълни с мирис на ракия.

Паница прекрачи напред. Усмивката му стана по-широка и по-ехидна, когато запита:

— Позна ли ме, черна душо? Да си ми борчлия за нещо?

— Познавам едного с такива черти — спокойно отговори Каравелов. — Но неговият морален лик не му позволява да ми говори на „ти“.

Загубил първата схватка, прокурорът даде воля на харамийската си природа — изплю се в лицето на арестанта. Петко Каравелов и този път запази самообладание, извади носна кърпа и без бързане се избърса.

— Не се обиди, нали? — пресилено се изсмя в очите му Паница.

Арестантът сви рамене и се задоволи да каже:

— Сърдя ли се на калта, която ме пръска на улицата?

— А, не ти е от калта, драги, не ти е от калта. Приучил ви е вашият „батюшка цар“ — плюе ви, пък вие крещите, че е манна небесна.

Тъй като Каравелов замълча, главният военен прокурор можеше да се почувствува победител във втората схватка, но не изпита това удовлетворение — може би защото знаеше, че омразният му бивш министър-председател беше от онези, до които не достигаха нито плюнките, нито милостите на цар Александър III. И това го подтикна да търси друг начин да го унижи:

— Стените на зандана са високи, та може би новините от света да не са стигнали още до тебе. Великата северна река отново е станала нашият „тих бял Дунав“. Разбираш ли, черна душо? Тих, понеже изстрелите на изменниците са заглъхнали окончателно. И бял, защото смрадливите им пешове са отнесени от водите му някъде надолу, към любимата им Русия. Нещо да кажеш?

— Не съм техен съмишленик, за да ги оплача. Но и не мога да се радвам, че от българска ръка са паднали такива българи, които в Априлското въстание и в битките при Сливница и Видин възвеличиха

името на родината ни. — Кратко мълчание. — Щом бунтът е потушен, защо са издевателствата, които чух?

— Не само ги чу, но и ще ги изпиташ, драги. Ще ги изпиташ и та как — на тези двама юнаци заръчах да пестят силите си по другите килии, за да сторят по-голям икрам на тебе.

— Можеше да се очаква — отново сви рамене Каравелов. — Но аз не питах за себе си. Защо останалите невинни също пострадаха, щом регентството и кабинетът са се справили с бунта и могат вече да са напълно спокойни?

— Боят е лично от мене, драги. Онези пикльовци — Паница имаше предвид регентите и министър-председателя д-р Радославов — гледаха само бързо да отстранят хората, които могат да поведат народа. Но на бачо им Коста тези не минават: лобут^[7] за тебе, черна душо, пък побратимите ти — колкото за компания.

— Благодаря за тези думи, господин Паница — с неподправено доволство отговори на самопохвалата му арестантът. — Ще бъда спокоен, че позорните деяния на тази нощ ще се свързват винаги с едно частно лице, а не с името на България или на нейния правов ред.

В този момент Константин Паница не издържа и му зашлеви една плесница, която го повали на пода. После с продран от гнева и ракията глас нареди на двамата си помощници:

— Този е ваш! Здрав кокал да не остане, неговата...

Те не чакаха втора покана. И още първият удар попадна в лицето на затворника, разцепи челото му над веждите и от раната шурна кръв. Не се стъписаха, напротив — видът на кръвта даже ги възбуди. И започна най-страшната нощ в живота на големия български държавник — безразборни тояги по цялото тяло, ритници и юмруци в гърдите и главата, псувни и закани, скубане на вълма от брадата, нищо не липсваше в нея. Дрехите му станаха на парцали, под тях разцъфнаха рани, но и това се видя малко за дивите инстинкти на двата звяра в човешки образ — накрая извратеният ум на Ропче измисли и други гаври, които не е прието да се описват...

... Когато сметнаха, че са завършили мръсното си дело, наредиха — последно поругание! — да го преместят в другото крило на джамията, при криминалните. Пренесоха го (той не можеше да върви сам) и го запокитиха в една килия с джебчии и кокошкари. И дори не подозираха, че по този начин го спасиха: случи се там един Яшар, неук

циганин с добро сърце, тръгнал по апашлък под принудата на сиромашията, който почисти и превърза раните му, сетне през цялото време налагаше набитите, подути и насинени места с лапи, рецептите на които знаеше само той, препатилият, и го хранеше като дете. И Каравелов оцеля...

На 22 февруари около обед тъмничарят отвори вратата на общата килия и с глас, загладен от ежедневната среща с човешката злочестина, повика:

— Петко Каравелов? — И като чу обаждането му, заповяда късо: — Ела с мене.

Неколцина се притекоха на помощ и изправиха повикания на крака. Той им поблагодари после каза на циганина:

— Ако повторят същото, няма да оцелея, Яшар. Научиш ли че са ми взели душата намери начин да пратиш хабер на жена ми. Умрял съм, но не съм загубил честта си, нека тъй да й рекат твоите... Пък прощавай и благодаря за всичко...

И със залитащи стъпки (отоците на ходилата му не бяха още преминали) повлече крака подир тъмничаря. Въведоха го в една стая, в която още първият поглед го успокои — беше обикновена канцелария, а не място за изтезания. Когато очите му привикнаха към светлината, позна и единствения човек в нея, присъствието на когото окончателно прогони страховете му. Казваше се Георги Златкович и беше служител към министър-председателството; служител в най-истинския смисъл на тази дума — минаваше за изпълнителен, но безличен, който служи с еднаква старателност на всеки, заемащ стола над него. Навярно съзнателно или несъзнателно си даваше сметка за безличието си, защото с досадно постоянство се стремеше да го скрие зад купешки и високопарни думи и изрази, дочути тук-там из коридорите на министерствата. Очевидно беше пратеник и за Каравелов не беше трудно да разбере защо именно на него се бяха спрели онези, които го бяха избрали за тази мисия — човек като Златкович положително не бе оставил лош спомен в бившия си началник, а в разговора щеше да бъде само глас или по-право ехо на чужди гласове, не и участник.

Георги Златкович раболепно помогна на арестанта да се настани на един стол, сам се разположи на друг, понагласи пенснето на носа си

и се приготви да изрече думите на съчувствие, които вероятно си бе повтарял по пътя, но Каравелов го превари:

— Да съкратим протоколните любезности, Златкович. Повярвайте, излишни са. Кой ви изпраща?

— Господин регентът Стефан Стамболов — отговори служителят. И подчерта: — Лично!

Каравелов не се издаде, но всъщност се изненада: в битността си на водещ държавник Стамболов бе пренесъл своя решителен и безцеремонен характер на бивш хъш и революционен апостол, та някак си идваше трудно за възприемане „да ближе каквото е плюл“ или в случая — първо да хвърли някого в зандана, пък сетне да проважда посланици при него.

— С каква цел?

Вместо да отговори на въпроса, Георги Златкович попита на свой ред:

— Знаете ли, господин Каравелов, че е насрочена среща с наши и главно чужди кореспонденти?

— Пресконференция?!?

— Пресконференция. Ще ви посетят тук, в затвора. Днес, на часа четири подир пладне.

Каравелов се разсмя; поради контузиите усмивката му бе съвсем крива, видимо наклонена отдясно към ляво.

— Започвам да подразбирам мисията ви...

— Страхувам се, че избързвате в предположенията си, господин Каравелов — смирено възрази чиновникът.

— Остава да ми кажете, че сам Стамболов е предизвикал пресконференцията...

— Не, не я провокира господин регентът, но лично даде нареждане да не се пречи за нея. — Думата „лично“ пак бе недвусмислено натъртена. — Интересуват ли ви подробностите?

— Иска ли питане?

Всъщност на дъното на всичко била г-жа Каравелова, разказа Златкович. Като се разчуло из София, че задържаните са били малтретирани (служителят наистина имаше подчертан вкус към помпозните думи), г-жа Каравелова вдигнала на крак съпругите на другите арестанти. Доктор Васил Радославов отказал да ги приеме и да изслуша жалбата им. Тогава те написали и подписали меморандум и го

връчили поред на всички дипломатически агенти. В агентствата на Англия и Австро-Унгария ги приели твърде хладно...

— Бих се учудил на обратното — вметна на това място Каравелов.

... Риза бей отговорил уклончиво, но monsieur Флеш прегърнал каузата им като своя. — Риза бей беше турски комисар в княжеството, а Флеш — дипломатически агент на Франция. — Именно monsieur Флеш, залагайки целия си авторитет, провокирал настоящата пресконференция^[8].

— Ясно! — рече затворникът. — Сега Стамболов ме подготвя да не...

— Наистина ще сгрешите, господин Каравелов — пристраши се да го прекъсне Златкович и това бе толкова небивало събитие за него, че пенснето му падна от носа и увисна на верижката си. — Когато ми обясняваше моята мисия, господин регентът употреби две пословици. Каза ми да ви предам, че каквото той е надробил ще си го изсърба, но че няма намерение да вади заради други кестените от огъня.

— Ако приемем, че не разбира това иносказателно послание?

— Господин Стамболов не го допускаше, но все пак предвиди и тази възможност. И ми поръча да ви информирам, че той изобщо не е бил сезиран за извършването на арестите, да не говорим за... хм, за недостойните действия след това. Той искрено осъжда тези ексцесии и държи да ги разчисти — пред България и пред света, — за да не станат те петно върху самия него^[9].

— Наистина ли Стамболов употреби израза, че „държи да разчисти“? — недоверчиво попита Каравелов. — Не се ли бои от вонята, с която разчистването ще осмърди света?

— Дословният му израз беше, че държи да разчисти тези авгиеви обори. И в антипод на вашето предположение той ме оторизира не само да ви поднеса искрените му съжаления за случилото се, но и да ви изразя желанието му да не спестите истината. Господин регентът *наистина* е напълно чужд на станалите изстъпления и — според собствения му израз — е готов да изгори с нажежено желязо гнойниците от снагата на България. Ако се налагало, бил готов да се сгромоляса правителството и да прати на бесилката разните сопаджии, че и... главния военен прокурор...

Петко Каравелов беше искрено изненадан — едно, общо взето, рядко състояние за него. И се замисли — този „корт бланш“ на Стамболов и повече от него — самата пресконференция с чуждестранните кореспонденти променяше обстановката изцяло. И последиците, които след няколко часа щяха да се съсредоточат в неговите, на Каравелов, премазани от побоя ръце...

Той не си даде сметка, но мълча и премисля повече от четвърт час. Едно предупредително покашляне на Златкович го накара да се опомни.

— Ще разпоредите ли да предам нещо на господин регента? — угоднически попита служителят.

— С него аз нямам какво да си говоря — изслушал съм посланието му и толкова. Пък нали ще има и пресконференция — каквото имам да кажа, ще го кажа там.

По-късно Георги Златкович щеше да разправя, че когато изговарял тези думи, лицето на Каравелов изглеждало като издялано от буца лед.

— Мога ли да помоля за една лична услуга? — попита арестантът, когато забеляза, че Златкович се готвеше да се сбогува. — Да? Благодаря ви много. Виждате каяфета ми — в тези парцали не съм като за среща с представителите на просветена Европа. Моля ви, вземете за моя сметка един фойтон и идете до дома ми. Предайте поздрав на жена ми и молбата ми да проводи начаса по вас един пълен кат дрехи — костюм, риза, вратовръзка и тъй нататък. А на тъмничарите наредете от името на Стамболова да ми дадат ведро вода и сапун да се измия...

В уречения час кореспондентите — броят им надвишаваше дузина — бяха допуснати в Черната джамия и ги отведоха в кабинета на директора на затвора. Петко Каравелов беше вече там и ги очакваше; онези, които го познаваха отнапред, се изненадаха, че не ги посрещна както много пъти досега прав и с крепко ръкостискане, а седнал в дъното на кабинета. Поздравът му беше само кратко кимване с глава.

Макар лицето му да носеше недвусмислените белези на неотдавнашни издевателства, той бе облечен прилично, даже

прекалено прилично за един затворник, само върху краката си бе метнал сиво войнишко одеяло. Журналистите отдадоха това одеяло на някаква простуда, но се излъгаха — под него бившият министър-председател и регент беше по чорапи, понеже не успя да надене чепици на изранените си и подути крака.

— Моля ви да бъдете кратки, господа — каза, когато те се настаниха срещу него. — Какъв е основният въпрос, който желаете да ми зададете?

— Валтер Гасман от „Нойе Фрайе Пресе“ — не каза, а изстреля австриецът, най-чевръстият от кореспондентите. — Вярно ли е, че вие лично и вашите другари по съдба сте били малтретирани тук, в подземията на Черната джамия?

Някой се изкиска сподавено и се чу да казва полугласно:

— Ама че въпрос!... При тези белези по лицето и брадата...

Петко Каравелов обходи с остри очи журналистите, които дебнеха да уловят думите още от крайчеца на устните му, после произнесе гордо и отчетливо:

— Господа! В моето отечество такива работи не стават!

[1] Изразът — автентичен. ↑

[2] *Махзар* — изложение, петиция, молба; прен. — изложение за външна намеса в разрез с националните интереси ↑

[3] Автентично. Под този махзар (молба, искане) са стояли подписите на Мих. Маджаров, С. С. Бобчев, Д. Юруков и др. ↑

[4] Цялата поговорка е: „Бай ми бабо, да не ме срещне мечка, а не като ме срещне, да не се уплаша“. ↑

[5] Някогашната Коджа-дервиш-Мехмед-паша джамия, наричана още Имарет джамия поради трапезарията за бедни в двора ѝ, е била една от най-старите турски сгради в София — построена през 1528 г. по планове на прочутия архитект Коджа Синан, еничарин-помак. В двора ѝ имало също медресе (мохамеданско духовно училище). Веднага след освобождението самата джамия и медресето били превърнати в затвор, от което добило гражданственост новото ѝ име — Черната джамия. Петнадесетина години след описваните събития високата, прилична на крепостна стена ограда и медресето били съборени, обширният двор превърнат в парк, а джамията преправена

по плановете на архитектите Миланов и Момчилов в християнски храм под името, което носи и днес — църква „Свети Седмочисленици“. ↑

[6] Който — държим да подчертаем това — няма нищо общо с бъдещия генерал и прославен български пълководец Иван Фичев. ↑

[7] *Лобут* — бой; бой като наказание ↑

[8] Събитията и ролите на отделните лица в нея — автентични. ↑

[9] Автентично. Дори Ст. Стамболов не само е разрешил пресконференцията, но и е назначил комисия от един висш офицер, един военен прокурор и трима авторитетни лекари, която да извърши преглед и да разпита потърпевшите — факт, който прескачаме в разказа. Съображенията му са изразени най-добре от историка на събитията Симеон Радев: „... най-много настояваше за едно пълно осветление на тия случки Стамболов, който нямаше за тях никаква отговорност.“. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.